

Fylkesmannen i Oslo og Viken
PB 325
1502 MOSS

Dato: 16.12.2020

Deres ref.:

Vår ref.: 12/13994-28

Saksbeh.: Eivind Birkeland
Org. enhet: Østmarka

Arkivkode: 930

INNSPILL TIL OPPSTART AV VERNEPLANARBEID FOR DELER AV ØSTMARKA

Viser til varsel om oppstart av verneplanarbeid for Østmarka og invitasjon til å gi innspill til prosessen. Byrådsavdeling for miljø og samferdsel har bedt Bymiljøetaten koordinere og sende over et samlet innspill fra etatene i Oslo kommune.

Bymiljøetaten ved avdeling for skog og landskap er ansvarlig for drift og forvaltning av Oslo kommunes skoger i Østmarka, i tillegg til at avdelingen har fagansvar for friluftsliv i etaten. Dette innspillet til oppstart av verneplanarbeid baserer seg på vår erfaring og kunnskap om befolkningens aktivtetsvaner, trender og preferanser, tilrettelegging for å inkludere ulike brukergrupper, skjøtsel av skog, samt informasjon om byutviklingsprosesser i bydelene som grenser til Marka. I tillegg er det inkludert innspill fra Plan- og bygningsetaten og Byantikvaren i Oslo i dette dokument.

Innenfor utredningsområdet er det ulik grad av tilrettelegging og intensitet på bruken av skogen. Historisk har det i Østmarka vært drevet et svært intensivt skogbruk. Skogene lå nær hovedstaden og behovet for skogsvirke de 3-400 siste årene har vært stort. Dagens veier, stier og løyper følger i hovedsak infrastruktur opparbeidet til skogsdrift og transport av skogsvirke og trematerialer. I senere tid har rekreasjon, friluftsliv og idrett vært førende for tilrettelegging. Lysløyper på veiene og skiløyper i terrengtraseene som tidligere var vinterdriftsveier for skogsdrift. Oslo kommune har nå i mange år jobbet aktivt med å legge om skogsdriften til et naturnært skogbruk der friluftsliv og naturmangfold prioriteres foran det økonomiske i driften. Dette gjør Oslo kommunes skoger til attraktive arealer å benytte til et mangfold av aktiviteter.

Felles for hele utredningsområdet

Det er mange som bruker Oslo kommunes skoger i Østmarka til friluftsliv, idrett og aktivitet. Friluftslivsaktivitetene er mangfoldige og utøves enkeltvis og i grupper, organisert og uorganisert. Østmarka benyttes også mye til trening, idrett og konkurranser. Løping, langrenn, orientering, turorientering, sykling, terrengsykling, ridning, hundekjøring, hundetrening, klatring, buldring padling, roing og svømming er populære aktiviteter i Marka. Dette er aktivitet av stor betydning for mange brukere. Bymiljøetaten søker å legge til rette for at det kan utøves mest mulig aktivitet, idrett og arrangementer uten at det skal gå vesentlig ut over

Bymiljøetaten

Postadresse:
Postboks 636, Løren
0507 Oslo

Besøksadresse:
Karvesvingen 3
0579 OSLO

Telefon: 23 48 20 30 Org.nr: NO 996 922 766
Bankgiro: 1315.01.03376

E-post: postmottak@bym.oslo.kommune.no
Internett: www.oslo.kommune.no

andre grupper opplevelse ved egen aktivitet i Marka. Dette gjør vi ved å søke god dialog, gi klare retningslinjer og gjerne enkel tilrettelegging sammen med lag, foreninger og andre initiativtakere.

Felles for hele utredningsområdet er behovet for vedlikehold av infrastruktur, skjøtselsbetingede og historiske arealer. Veier, parkeringsplasser, kraftlinjer, lysløyper, skiløyper, stier, dammer, oppholdsområder, badeplasser, beitemarker, slåttemark, utsiktspunkter og mange kulturminner skal vedlikeholdes.

Veier, lysløyper og skiløpetraseer må ryddes og vedlikeholdes. Vei og løypekanter ryddes for vegetasjon og innenfor et belte på 20-30 meter til hver side fjernes jevnlig trær med svekket stabilitet for å sørge for forutsigbar fremkommelighet. Veier tilføres ny grus, skraper, grøfter renskes og stikkrenner skiftes. I praksis foregår det samme vedlikeholdet i hovedskiløypene som går i terreng, men her er det mindre intensivt og med mer ujevne mellomrom. Men også i skiløypene må det replaneres med gravemaskin etter som tele og vegetasjon jobber med terrenget. Drenering og grøfter må renskes og vedlikeholdes, myrene må kavles på nytt når de gamle kavlingene spises av myra.

Stiene i Østmarka viser tydelig at bruken er stor og økende. Mange traseer øker synlig i bredden der trafikken er stor. Tilrettelegging ved enkel drenering og/eller etablere klopper av trevirke, enten trær som felles på stedet eller materialer som transporteres inn er tiltak som er utført mange steder og fortsatt gjøres. Bruk av skogsfлис eller naturgrus for å øke slitasjeevne og lede ferdsel kan også være effektive og estetisk gode tiltak.

Ved oppholdsområder, badeplasser, beitemarker, slåttemark, utsiktspunkter og mange kulturminner utføres det også skjøtsel både i form av årlige tiltak med lavere vegetasjon og mer synlig er det år om annet når vegetasjon i form av større trær som vokser til må fjernes. Dammene er underlagt egen lovgivning. Dersom det må arbeides på dammene med vedlikehold eller utbedring må det sørges for tilkomst med nødvendig materialer og utstyr. Alle disse ovennevnte tiltaksformene må det som et minimum være rom for i fremtidens Østmarka uavhengig av forvaltningsregime.

Østmarka i Oslo

Østmarka i Oslo er preget av å være område med nærskog for nærtur. Bebyggelsen ligger helt inn til Marka fra Ellingsrud i nord til Klemetsrud i sør. Her er det innsmett til marka fra hver en hage, tun og blokk. Over alt er det små stier og tråkk på kryss og tvers.

Bynært er områdene i Oslo enormt mye brukt og tilretteleggingen er større med flere turveier, lysløyper og tilrettelagte oppholdsområder med benker, bord, avfallshåndtering og toalettfasiliteter. Vår erfaring er at denne form for tilrettelegging etterspørres i større grad med økt bruk.

Utviklingen i byggesonen gir fortetting og stadig økendeantall mennesker med Østmarka som sitt nærturområde. I dag pågår reguleringsplanarbeider for flere boliger inn til Marka ved Skullerud. Sør i Oslo kommer utviklingsområdet Gjersrud-Stensrud (40 000 – 70 000 nye innbyggere) like inn til Østmarka. Disse beboerne skal også ha tilgang til tilrettelagte områder for friluftsliv, idrett og rekreasjon.

Østmarka i Enebakk

For eiendommen Oslo kommune har i Enebakk er den største innfallsporten bilbasert tilkomst via parkeringen på Bysetermåsan. Parkeringsarealene er allerede i dag langt unna å dekke etterspørselen. På gode utfartsdager i helgene er parkeringene helt fullsatt.

Bysetermåsan er et større nesten flatt område med liten avrenning slik at vannstanden stiger vesentlig ved større nedbørmengder. Ut av tjernet på Bysetermåsan renner vannet nordover i ca. 700 meter før bekken krysser Vangenveien og løper ned i Svartoren. Denne bekken er grøftet og rensket maskinelt, antakelig i flere omganger. Inngrepene er ikke større enn at naturen sørger for at tiltakene gror igjen, og nå er det gått en del år siden forrige gang det er gjennomført tiltak her. Resultatet er at Bysetermåsan er mer utsatt for oversvømmelser, deler av parkeringsarealet og veiene oversvømmes ved regn.

Skogeiendommen til Oslo kommune i Enebakk er den eneste det bedrives offentlig tilgjengelig småviltjakt. Jaktkort på småvilt og rådyr kan kjøpes på Inatur.

Eiendommen huser også Oslomarka trekkhundklubb som leier Skjelbreia og har sine trekkhundløyper ut herfra.

Sikringssone drikkevann

Oslo kommune gjør oppmerksom på at Elvåga, på grensen mellom Oslo og Lørenskog kommuner, er en av Oslos vannkilder, og nedslagsfeltet er avsatt som sikringssone i kommuneplanens arealdel, vedtatt 23.9.2015. I sonen er tiltak med fare for forurensning av drikkevannskilde ikke tillatt.

På bakgrunn av endring i forskrift om vannforsyning og drikkevann, som trådte i kraft 1.1.2017, vil Oslo kommune i revisjon av kommuneplanens arealdel vurdere nye føringer i drikkevannets nedbørsfelt. Det kan være aktuelt å utrede muligheten for restriksjoner på ferdsel og opphold i nedslagsfeltet. Vi forutsetter at eventuelt vern av områder som dekkes av sikringssonen vil koordineres mot og være i henhold til ev. føringer som legges fram i planforslaget til ny arealdel.

Kulturminner

Østmarka er rik på kulturminner fra de eldste periodene i steinalderen og fram til vår tid. Oslo kommune vurderer at det i vernearbeidet vil være viktig å få en mer fullstendig oversikt over kulturminnene innenfor verneområdet, samt foreta en vurdering om hvordan disse best kan ivaretas og sikres for framtida. Dette bør inkludere vurderinger knyttet til best mulig skjøtsel av de ulike kulturminnelokalitetene samt avveininger av hvilke kulturminner som kan være særlig godt egnet for formidling mot et større publikum.

Følgende kulturminnekategorier bør inkluderes i videre arbeid med nasjonalpark Østmarka:

- Arkeologiske kulturminner. Innenfor områdene som utredes for nasjonalpark omfatter dette blant annet bosetningsspor fra steinalderen, jernvinneaktivitet fra jernalder og middelalder, fangstanlegg og båtvrak fra Nøklevann.
- Historiske veianlegg og ferdselsårer, deriblant Gamle Enebakkvei, Plankeveien og Flyktningeruta.

- Kulturminner knyttet til landbrukshistorie, for eksempel setre og husmannsplasser med omliggende kulturlandskap.
- Kulturminner som forteller om skogbruksdrift. Dette omfatter sagbruk og fløtningsanlegg.
- Kulturminner som forteller om tidlig industri, deriblant torvuttak og isproduksjon.
- Kulturminner som forteller om Østmarka som friluftsliv- og rekreasjonsområde. Dette omfatter Thomas Heftyes anlegg på Sarabråten, skistuer, hoppbakker og serveringssteder.

Oslo kommune vurderer det som svært positivt at det i prosessen forutsettes et tett samarbeid med kulturminnemyndighetene, slik at det ikke oppstår motsetninger mellom ivaretagelse av viktige kulturminneverdier og vern i medhold av naturmangfoldloven. Vi viser også i denne sammenhengen til at Fylkeskommunen har involvert Byantikvaren som kulturminnemyndighet i Oslo og Viken fylkeskommune i en utarbeidelse av fagrapport for kulturminner som del av vernearbeidet. Dette vil gi et godt utgangspunkt for å ivareta kulturminneverdiene som omfattes av en mulig nasjonalpark i Østmarka.

Friluftsliv, idrett og folkehelse

En nasjonalpark er et naturvernområde etter Naturmangfoldsloven, og dersom det samme forvaltningsregimet skal gjelde i Østmarka som i nasjonalparker generelt vil dette med stor sannsynlighet sette begrensninger for hva slags idrett og friluftslivsaktivitet som tillates, samt hvilken tilrettelegging for idrett og friluftsliv som tillates.

En nasjonalpark er ifølge Miljødirektoratet: *“store naturområder med særegne eller representative økosystemer. De kan også være landskap uten tyngre naturinngrep. Disse store verneområdene sikrer at samspillet i naturen ikke blir forstyrret, og er en viktig del av arbeidet med å hindre at planter og dyr blir utryddet”*.

Formålet med verneformen er å verne om naturen. I oppstartsmeldingen for nasjonalpark Østmarka står det også at allmennhetens bruk av området til friluftsliv kan være en viktig del av verneformålet i en nasjonalpark. Den høye bruken av Østmarka til friluftslivsformål tilsier at hensynet til friluftsliv må veie tungt i arbeidet med vern, områdeavgrensning, forvaltningsplaner og besøksstrategier i området. Formålet til markaloven, som blant annet er å “fremme og tilrettelegge for friluftsliv, naturopplevelse og idrett” bør også veie tungt i arbeidet med verneplanarbeidet. Det blir avgjørende at veiingen mellom natur, idrett og friluftslivshensyn gjøres basert på et godt kunnskapsgrunnlag. Det ansees med bakgrunn i dette som viktig å konsekvensutrede idrett- og friluftsliv og folkehelseinteresser.

Dersom nasjonalparken opprettes tilsier den store forventede befolkningskonsentrasjonen i randsonen til Østmarka og bruken av skogen i dag, at nasjonalparken må forvaltes på en helt annen måte enn andre nasjonalparker. Flere hundretusen personer bor i kort avstand til Østmarka, og den nylig gjennomførte kartleggingen og verdsettingen av friluftsområder i Oslo viser hvor viktig hele Østmarka i Oslo kommune er for den daglige nærturen, fysisk aktivitet og folkehelse til Oslos befolkning.

Oslo og omegn er områder i sterk vekst, og presset på utvikling av areal i Oslos byggesone og Markas randzone øker. En naturlig konsekvens av befolkningsveksten er at bruken av Marka til idrett og friluftsliv forventes å øke. Økt bruk vil medføre økt behov for tilrettelegging, og kanskje tilrettelegging for andre typer friluftslivsaktiviteter enn det vi ser i dag. Kapasiteten og dekningsgraden på toaletter, parkeringsplasser, badeplasser, overnattingshytter, serveringssteder, universelt utformede områder og fasiliteter m.m. vil ikke være tilstrekkelig i fremtiden dersom videreutviklingen av dagens infrastruktur begrenses. Tilretteleggingen for

personer med funksjonsnedsettelse bør for eksempel bedres flere steder i Østmarka. Dette vil kreve nye investeringer i ulike typer infrastruktur.

Det er som nevnt forventet stor befolkningsvekst i Oslo, og utviklingsområdet på Gjersrud-Stensrud peker seg ut. Området ligger tett opp til markagrensa og utbyggingen vil utlede behov for utvikling av flere og bedre innfallsporarter til Marka, samt generell utvikling av infrastruktur i form av turveier, skilting, toaletter og lignende. Dette vil være viktig for å tilgjengeliggjøre Østmarka for nye brukere, men også for å kanalisere ferdsel vekk fra sårbare områder og unngå unødvendig slitasje.

Gode turmål er videre viktig dersom vi skal sørge for at Østmarka er godt tilrettelagt for gamle og nye markabrukere. I Østmarka er det svakere dekning på dagsturhytter med servering enn i Nordmarka. Dette gjelder spesielt nord i Østmarka i områdene som grenser til bydel Alna og Østensjø, samt sørvest i Østmarka, spesielt i tilknytning til Gjersrud-Stensrud-området. Videre er det også lav dekning på overnattinghytter i Østmarka innenfor Oslo kommune generelt. En ny rapport fra Norges idrettshøgskole viser at barn og unge som har foreldre med innvandrerbakgrunn deltar mindre i friluftslivet enn barn og unge med norskfødte foreldre. Bydelene som grenser til Østmarka har på generell basis en høyere andel innvandrere enn bydelene som grenser til Nordmarka. Dette taler for økte investeringer i tiltak som reduserer terskelen for å delta i friluftslivet. Videreutvikling av tur- og stinettverket, belysning for økt trygghet og tilgjengelighet, skilting og merking, samt oppkobling til vann og avløp på dagsturhyttene vil være viktige tiltak i arbeidet med å redusere deltakelsesbarrierer.

Som referanseprosjekt anbefales det å se til hvordan Sverige opererer med soneinndelinger i sine nasjonalparker. Det kan være en ytre sone, nærmest markagrensa, med en forholdsvis høy grad av tilrettelegging. Dette gjør denne sonen attraktiv for store mengder av brukere, spesielt med tanke på lavterskel friluftsliv og reiseliv. En sone nummer to har mindre grad av tilrettelegging (skilting, merking, stier, løyper etc.). Den siste sonen har liten eller ingen grad av tilrettelegging, men er tilgjengelig for alle som har kompetanse og utstyr for å ferdes der. Ingen kan i dag forutsi hvordan bruken av Marka vil være i fremtiden, både hva gjelder antall brukere, hvor de ferdes og hvordan. Derfor er det viktig at det i nasjonalparkens forvaltningsregime legges opp til en fleksibilitet for å kunne tilrettelegge på riktige måter og steder i fremtiden.

Med vennlig hilsen

Jon Karl Christiansen
avdelingsdirektør

Eivind Johan Birkeland
seksjonssjef Østmarka

Kopi til: Byantikvaren, Byrådsavdeling for byutvikling, Byrådsavdeling for miljø og samferdsel, Eiendoms- og byfornyelsesetaten, Plan- og bygningsetaten

